

Unios notatserie

nr. 2/2007

**Personellbudsjett for
velferdstjenester i lys av
Soria Moria**

14. februar 2007

<u>Innhold</u>	<u>Side</u>
Oversikt	3
Helsefaglig personell	4
Utdanningspersonell	6
Forskere	10
Politi	11
Prester og diakoner	12

Tidligere Unio-notater som ligger på www.unio.no

Nr 1 2006 Pensjonsopptjening for studier

Nr 1 2007 Tjenstedirektivet – en oversikt

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Personellbudsjett for velferdstjenester

Soria Moria er i sikte for områdene barnehager og helse-, pleie og omsorgstjenester i kommunene. I skolen ligger derimot opptrappingen langt bak de politiske ønsker og målsettinger. Innenfor spesialisthelsetjenesten, forskning, politi og kirkelige tjenester er det også store udekkede behov i forhold til faktisk ressursbehov og politiske planer.

Oversikt

Hvordan ligger regjeringen an i forhold til målsettingene i Soria Moria-erklæringen ved halvgått løp? Høsten 2007 er første halvdel av stortingsperioden tilbakelagt. Unio anslår at det trengs 33.000 flere årsverk i offentlige velferdstjenester bare fra våre yrkesgrupper denne stortingsperioden, hovedsakelig som en direkte følge av prioriteringer i Soria Moria-erklæringen. Etter halvgått løp antar vi at om lag 25.000 årsverk gjenstår. Det innebærer at velferdstjenestene i offentlig sektor må legge beslag på betydelige deler av de nye petroleumsinntektene som skal fases inn i statsbudsjettene for 2008 og 2009. Kampen om arbeidskraften og kompetansen vil bli tøffere.

Tabell 1: Årsverksbehovet for Unios yrkesgrupper 2006-2009 i lys av Soria Moria

	Oppfølging av Soria Moria 2006-2009	Anslag for halvgått løp 2006-2007	Gjenstår siste halvdel 2008-2009
Sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter i helse-, pleie- og omsorgstjenesten i kommunene	3.000	1.500 ¹	1.500
Sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter i spesialisthelsetjenesten	4.000	2.000	2.000
Førskolelærere i barnehagene	10.300	3.000	7.300 ²
Lærere i grunnskolen	5.600	-600	6.200
Lærere i videregående skole	5.100	-200	5.300
Forskere universitet og høyskoler	3.000 ³		
Politi (politi og sivile)	2.000 ⁴		1.000
Prester og diakoner	250		250
Samlet for Unios grupper	33.250	5.700	+ 23.550⁵
<i>Memo: Regjeringens satsing i helse-, pleie- og omsorgstjenesten i kommunene</i>	<i>8.100⁶</i>	<i>4.000</i>	<i>4.100</i>

¹ Anslaget bygger bl.a. på kommunenes plantall for 2006 og 2007 og den registrerte veksten i lønnsutbetalinger i pleie og omsorgssektoren siste 12 måneder fram til oktober 2006.

² Inkl. dekning av dispensasjonsnivået ved utgangen av 2005 på 1.200.

³ Unios anslag høsten 2006 var 3.000 flere årsverk i perioden 2006-2009, våre målsettinger vil bli justert når NIFU STEP legger fram ny rekrutteringsrapport 1. mars 2007.

⁴ Unios målsetting for fireårsperioden 2008-2011 er 2000 flere årsverk i politiet.

⁵ Pluss årsverk som følger av målsettingene innen forskning.

⁶ Måltallet 10.000 nye årsverk i helse-, pleie- og omsorgssektoren gjelder for femårsperioden 2005-2009. I 2005 var økningen 1.900. Tilsvarende for Unios grupper: 4.000 sykepleiere i femårsperioden, økningen i 2005 var om lag 1.000.

Regjeringen har store ambisjoner i Soria Moria-erklæringen. For å lykkes med å videreutvikle en god og effektiv offentlig sektor mener Unio at det må satses på kvalitet og kompetanse samt at endringsprosesser må gjennomføres i nært samarbeid med de ansatte. Nedenfor gir vi en vurdering av personellbehovet for våre yrkesgrupper bl.a. sett i forhold til målsettingene i Soria Moria-erklæringen.

Tabellen på forrige side gir en oversikt over behovet for årsverk for Unios grupper sett i lys av rimelige tolkninger av målsettingene i Soria Moria-erklæringen der disse er direkte eller indirekte tallfestet. Der Soria Moria-erklæringens målsettinger ikke er så eksplisitte vurderer vi ressursbehovet i velferdstjenestene eller knytter vurderingene til andre politiske planer og vedtak.

Helsefaglig personell

Behovet for helsefaglig personell vil være stort både i sykehusene og i helse-, pleie- og omsorgstjenesten i kommunene. Soria Moria-erklæringen sier at årsverkene i helse- og omsorgstjenesten skal økes med 10.000 i femårsperioden 2005-2009. Regjeringen har senere konkretisert dette til at 2/3 av årsverkene bemannes med høyskoleutdannede og 1/3 med fagutdannede på videregående nivå.

I følge Helse- og omsorgsdepartementet har den reelle veksten fra 2004 til 2005 i pleie- og omsorgstjenesten vært på om lag 1900⁷ årsverk. Plantallene for 2006 var i følge Rapport nr. 3 til Rekrutteringsplanen for helse- og sosialpersonell⁸ 1170 nye årsverk pluss 400 årsverk om vi tar med økningen i psykisk helse som kommer i pleie- og omsorgssektoren. Samlet innebærer dette om lag 3500 nye årsverk i årene 2005 og 2006. Det innebærer at det må rekrutteres 6500 årsverk i helse-, pleie- og omsorgssektoren i kommunene i løpet av 2007, 2008 og 2009 om målsettingen om 10.000 nye årsverk skal nås. Det vil si om lag 2.200 årsverk hvert år. Plantallene for 2007 ligger på 1760 årsverk om vi holder psykiatriopptrappingen utenom. Med den delen av psykiatriopptrappingen som kommer i pleie- og omsorgssektoren blir plantallet for 2007 om lag 2.200 årsverk. Plantallene ble innhentet på bakgrunn av en svakere vekst i kommunesektorens inntekter for 2007 enn det vi kjenner nå. Samlet tyder dette på at kommunene vil prioritere økt satsing i helse-, pleie- og omsorgssektoren framover slik at måltallet om 10.000 nye årsverk vil bli oppfylt. En helt annen ting er det om veksten i kommuneøkonomien vil bli sterk nok til å nå målsettingene på andre områder i kommunesektoren som for eksempel i skolen. Så langt har regjeringen ensidig prioritert helse- og omsorgssektoren når den har gitt signaler om hva kommunene skal prioritere.

I Omsorgsmeldingen, St.meld. nr. 25 (2005-2006), Mestring, muligheter og mening – Framtidas omsorgsutfordringer, anslår Helse- og omsorgsdepartementet at de 10.000 årsverkene bør fordeles slik med hensyn til fagbakgrunn:

- En tredel med helse- og sosialfag på videregående nivå (helsefagarbeidere, hjelpepleiere, omsorgsarbeidere, aktivitetører m.v.)
- En tredel sykepleiere

⁷ Tall fra KOSTRA/SSB viser en vekst i antall årsverk i brukerretta pleie- og omsorgstjeneste i kommunene på 3.200 fra 2004 til 2005.

⁸ Rapport nr. 3 Rekruttering for bedre kvalitet Rekrutteringsplan for helse- og sosialpersonell 2003-2006, SHDir oktober 2006

- En tredel med annen høyskole- og universitetsutdanning (vernepleiere, fysioterapeuter, ergoterapeuter, sosionomer, ernæringsfysiologer, psykologer, leger m.v.)

Unio er tilfreds med at regjeringen så klart legger til grunn at kommunene vil etterspørre kvalitet og kompetanse når helse- og omsorgstjenesten skal bygges ut. Det er en slik utvikling vi så tydelig har sett når kommunene har trappet opp innsatsen i sektoren de siste årene. De høyskole- og universitetsutdannede har hatt en kraftig økning i sin relative andel av de ansatte. Regjeringen legger nå til grunn at to tredel av de nye årsverkene vil ha kompetanse på høyskole- eller universitetsnivå.

Av de 10.000 nye årsverkene fram til 2009 antas det at nærmere 4.000 vil være sykepleiere, fysioterapeuter eller ergoterapeuter, det tilsvarer en økning for disse gruppene på om lag 800 per år. Den registrerte utviklingen fra 2003 til 2005 og plantallene for 2006 og 2007 viser at også målsettingen på dette området samlet sett vil være godt innen rekkevidde. I 2005 økte antall sykepleiere i helse-, pleie og omsorgstjenesten med 970⁹ etter en tilsvarende økning året før. Det er derimot sykepleierne som står for hele veksten. For fysioterapeuter gikk antall årsverk drastisk ned i 2004, med hele 18 prosent (50 årsverk), mens det lå flatt fra 2004 til 2005. Antall årsverk for ergoterapeuter økte med 7 prosent (32 årsverk) i 2004, men lå flatt på om lag 500 fra 2004 til 2005.

En forutsetning for å lykkes med en økning på 10.000 årsverk er å skape gode arbeidsplasser for de ansatte. Nyutdannet helsepersonell trenger veiledning og trygge fagmiljøer når de starter sin yrkeskarriere. Gode fagmiljøer rekrutterer ytterligere fagkompetanse. Det er et arbeidsgiveransvar å organisere tjenestene slik at det etableres gode fagmiljøer og at de ansatte som vil arbeide heltid får anledning til det.

Omsorgsmeldingen legger opp til at det fram mot 2015 skal gjennomføres en rekrutteringskampanje hvor målet er å rekruttere flere til omsorgstjenesten og å oppnå større tverrfaglighet i sektoren. Videre skal andelen med høyere utdanning økes. Regjeringen og KS har gjennom avtalen om kvalitetsutvikling i helse- og omsorgstjenesten forpliktet seg til å utvikle strategier for å sikre tilstrekkelig kompetent arbeidskraft i sektoren, blant annet ved å øke andelen med høyskoleutdanning. Det skal også satses på flere videreutdanningstilbud innen bl.a. geriatri, demens, veiledning og rehabilitering for å styrke kompetansen og bidra til å stabilisere personell-situasjonen.

En viktig årsak til at de kommunale helse-, pleie- og omsorgstjenestene etterspør relativt flere med høyskole- og universitetsutdanning er at tallet på yngre brukere av hjemmetjenester nesten har doblet seg de siste ti år. De utgjør nå en tredel av tjenestemottakerne. Sammen med veksten i tallet på eldre med sammensatte lidelser og alvorlig funksjonssvikt stiller dette tjenestene overfor store faglige og bemanningsmessige utfordringer. I samme retning trekker den medisinske utvikling som gjør at vi lever lenger med sykdom. Antall pasienter i hjemmesykepleien øker årlig med 10 prosent. Sykehusreformen med kortere liggetid øker presset på sykehjemmene og hjemmesykepleien i kommunene. Mange må belage seg på å flytte hjem og klare seg selv. I den forbindelse er det viktig at pasientene gis et rehabiliteringstilbud som gjør at de mestrer hverdagen.

Rehabilitering og forebygging er effektiv helsepolitikk. Soria Moria-erklæringen vil ”sikre rehabilitering og opptrening for alle som trenger det”. Knapp kommuneøkonomi har de siste årene svekket satsingen på fysioterapi, særlig i de største kommunene. Antall ledige fysioterapeuter har økt de siste 5 årene og andre fysioterapeuter aksepterer stillinger de er overkvalifisert for. Det bør vurderes sterkere påtrykk i forhold til kommunenes prioriteringer på dette området, enten i form av

⁹ Se samme Rapport nr. 3, tabell 1.4, tallene for disse enkeltgruppene kan være satt for høyt, se fotnote 6.

flere driftstilskudd eller flere fastlønnsstillinger. Videre må kommunene styrke innsatsen på ergoterapi, for eksempel vil arbeidsrehabilitering spille en større rolle framover.

Sosial- og helsedirektoratet har på vegne av Helse- og omsorgsdepartementet foretatt en kartlegging av fysioterapitjenesten i kommunene. Kartleggingen viser en jevn økning av årsverk for fysioterapeuter i kommunehelsetjenesten fram til 2001. Etter dette har derimot antallet fastlønnsstillinger stagnert. Reduksjonen har vært størst i gruppen barnefysioterapeuter innen helsestasjon/skole.

I spesialisthelsetjenesten utgjør de med høyskole- og universitetsutdanning i utgangspunktet en større andel av årsverkene, nærmere bestemt 61 prosent. Sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter utgjorde i 2005 alene 38 prosent av årsverkene¹⁰. Sysselsettingsutviklingen har vært preget av vekst for de fleste grupper av ansatte, 5,2 prosent i gjennomsnitt for alle årsverk fra 2003 til 2005, men klart høyere for de høyskole- og universitetsutdannede. Fra 2003 til 2005 økte årsverkene blant sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter i spesialisthelsetjenesten med 2.500 eller 7,3 prosent. Overføringen av ansvaret for rusomsorgen til spesialisthelsetjenesten i 2004 gjør at de "reelle" veksttallene ligger litt lavere. Vi legger til grunn at spesialisthelsetjenesten vil øke rekrutteringen av sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter i om lag samme tempo som de siste årene, både fordi disse yrkesgruppens relative andel øker blant de sysselsatte i spesialisthelsetjenesten, fordi antall behandlede pasienter øker og at antall eldre vil øke framover og dermed bidra til ytterligere økt etterspørsel etter sykehustjenester. Økningen i antall eldre vil derimot være relativt beskjedent fram til 2010.¹¹ Vi legger på denne bakgrunn til grunn en årlig økning i antall årsverk for sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter på om lag 1.000 i fireårsperioden 2006-2009.

Den fireårige Rekrutteringsplanen for helse- og sosialpersonell gikk ut i 2006. Unio foreslo i januar 2006 for regjeringen at rekrutteringsplanen måtte erstattes av en kompetanseplan, med tiltak som sikrer nødvendig kompetanse og personellutvikling. Unio er tilfreds med at regjeringen ved fremleggelsen av Omsorgsmeldingen følger opp dette med en ny handlingsplan: Kompetanseløftet 2015. En forutsetning for kompetente fagmiljøer er en strategisk satsing på fag og tjenesteutvikling gjennom en tydelig infrastruktur for fagutvikling. Unio mener at Kompetanseløftet 2015 borger for en vilje til slik satsing. Bevilgningene fremover må stå i forhold til utfordringene.

For å dekke etterspørselen etter helse-, pleie og omsorgspersonell de neste 30 årene er det beregnet at om lag en tredel av ungdommen må velge utdanning som rekrutterer til disse yrkene. Skal vi få til det må helse- og omsorgstjenesten fremstå som en attraktiv arbeidsplass hvor de ansatte får bruke sin fagkompetanse med mulighet til å gi pasientene kvalitativt gode tjenester.

Mange rekrutteringsutfordringer berøres ikke i planen som gikk fram til 2006, og har heller ikke fått plass i den nye kompetanseplanen. Utfordringene knyttet til pleie og omsorgstjenesten i kommunene har fokus. Med en tidshorisonnt frem til 2015 må også spesialisthelsetjenestens kompetanse- og rekrutteringsbehov vies oppmerksomhet. Kompetanseplanen må utvikles og være en del av et samlet personellbudsjett for velferdstjenestene.

¹⁰ Se samme Rapport nr. 3, tabell 1.2.

¹¹ I følge SSBs framskrivninger (middelalternativet) øker aldersgruppen over 90 år med 4.000 personer fra 2005 til 2010, gruppen 80-89 reduseres med 3.000, mens gruppen 67-79 øker med 11.000 personer.

Utdanningspersonell

Målsettingene på utdanningsområdet har varierende grad av entydighet. Rimelige tolkninger tilsier at personellbehovet for gjennomføringen av barnehagereformen, Soria-Moria-erklæringens ønske om økt lærertetthet og den varslede økningen i timetallet på barnetrinnet vil kreve rundt 21.000 flere ansatte lærere og førskolelærere i fireårsperioden 2006-2009. Mesteparten gjenstår til de to siste årene i stortingsperioden. Elementene i dette anslaget er følgende:

Førskolelærere i barnehagene

Vi anslår et samlet behov for førskolelærere i fireårsperioden 2006-2009 (dvs. fra utgangen av 2005 til utgangen av 2009) til om lag 10.300 nye årsverk. Behovet er beregnet ut fra regjeringens mål om økt pedagogtetthet og en utbygging fram til full barnehagedekning, kombinert med barnehageforlikets forutsetning om makspris II skal innføres når full dekning under dagens makspris er oppnådd.

- Ved utgangen av 2005 var pedagogtettheten (regnet inklusive stillinger med dispensasjon) på 0,13 førskolelærere per barn med heltidsplass og 0,11 per barn i alt. Veksten i antall heltidsplasser er nå av Asplan Viak anslått til 17.700 i 2006. Siste statsbudsjett anslår en vekst på 19.300 i 2007. Det gir et behov på om lag 4.800 nye førskolelærere om en skal opprettholde gammel dekningsgrad. I tillegg kommer dekning av dispensasjonsnivået per 2005 på 1.260 stillinger. Samlet behov ved utgangen av 2007 når gammel dekningsgrad legges til grunn blir dermed på 6.000 stillinger.
- Regjeringen har som mål å øke andelen førskolelærere i barnehagene. En forsiktig presisering kan være at en øker førskolelærerdekningen til 0,15 førskolelærere per heltidsplass. Dette tilsvarer en reduksjon i antall barn per førskolelærer inklusive styrer fra 7,7 til 6,7. Basert på forventet antall plasser ved utgangen av 2007 vil det kreve ytterligere 2.300 nye førskolelærere.
- Det er vanskelig å anslå hvor mange flere som vil ønske barnehageplass når maksprisen reduseres til 1.750 kroner. Et forsiktig anslag basert på erfaringstall fra tidligere prisreduksjoner tilsier et behov for 6.000 flere ansatte, hvorav minst 2.000 må være førskolelærere om målet om økt pedagogtetthet skal realiseres.

Tabell 2: Økning i behovet for førskolelærere 2006-2009 som følge av:

Flere heldagsplasser i 2006 og 2007 (statsbudsjettets tall for 2007)	4.800
Økt førskolelærertetthet	2.300
Økt etterspørsel med makspris II	2.000
Dispensasjonsnivået ved utgangen av 2005	1.260
Samlet behov 2006-2009	10.360

De siste års erfaringer er at ventelistene ikke reduseres i takt med utbyggingen. Bedret tilgjengelighet kombinert med lavere pris har gjort at en stadig større andel av foreldrene ønsker barnehageplass for sine barn. Dette er en positiv og ønsket utvikling, selv om det medfører at nivået "full barnehagedekning" tilsier et høyere antall plasser enn en tidligere har lagt til grunn.

Antall heltidsplasser må etter disse beregningene øke med 57.000 i fireårsperioden dersom en skal ta høyde for effekten av økt etterspørsel i sin alminnelighet, samt den tilleggsetterspørsel som vil være en konsekvens av innføring av makspris II.

I statsbudsjettet for 2007 regnet Regjeringen med at det ville bli en kapasitetsøkning på 13.500 heltidsplasser i 2006, og en la opp til en økning på 19.300 plasser i 2007 (inkl. midlertidige plasser). Etter at proposisjonen var lagt fram har Asplan Viak presentert oppgaver over utbyggingen per 20. september 2006 og anslag for utbyggingen videre fram til årets utgang. Tallene indikerer en kapasitetsøkning i 2006 på 17.700 plasser, dvs. 4 200 mer enn tidligere antatt. Gitt dette, er samlet utbygging i 2006 og 2007 på 37.000 plasser. Gjenstående behov, gitt den forventede økningen i etterspørselen, blir da på 19.700 plasser i 2008 og 2009.

Hadde utviklingen i førskolelærere gått jevnt med utbyggingstakten, ville det medført at 2/3 av behovet for nye førskolelærere (6.500 stillinger) burde være på plass innen utgangen av 2007. Slik er ikke virkeligheten. Særlig i pressområdene er det en akselererende utvikling i antall dispensasjoner fra kravet om pedagogisk utdanning.

Det uteksamineres i underkant av 1.500 førskolelærere årlig. En stor del av disse går videre i utdanningsløpet, og går dermed ikke inn i tjeneste i barnehagene. De nye tiltakene for å øke kapasiteten i utdanningen vil først gi utslag i flere kandidater om 2-3 år. Det impliserer at det i 2006 og 2007 neppe vil være mer enn rundt 2.000 nye kandidater som går inn i yrket. Nå vil det i tillegg være en del som gjenrekrutteres av personale som tidligere har vært aktive. Gitt dagens lønnsnivå vil dette uansett være av begrenset omfang. Det er derfor grunn til å anta at antall nye førskolelærere ikke vil øke med mer enn rundt 3.000 i perioden 2006-2007. Da blir det et gjenstående rekrutteringsbehov på 7.300 førskolelærere de siste to år av perioden.

Lærere i grunnskolen og videregående skole

Soria Moria-erklæringens mål om økt lærertetthet i grunnopplæringen innebærer et behov for 10.700 lærere i grunnskolen og videregående skole samlet fram til 2009 om intensjonene skal innfris. I tillegg må redusert lærertetthet fra forrige til inneværende skoleår med omlag 800 lærerårsverk reverseres dersom målsettingene skal innfris.

- Skal en oppnå en gruppestørrelse på 15 elever som er regjeringserklæringens mål for antall elever per kontaktlærer, må lærerressursene styrkes på de skoler som ligger på et høyere nivå. Regnet på denne måten trengs det 2.300 nye lærerårsverk i fireårsperioden, regnet fra nivået høsten 2005, for at regjeringserklæringens mål om lærertetthet skal realiseres for grunnskolenes del.
- En forsiktig tolkning av Soria Moria-erklæringen er at timetallet i barneskolen skal økes med 4 uketimer per trinn for 1.-4. klasse. Baserer en seg på den samlede gjennomsnittlige gruppestørrelse som i dag, og samme gjennomsnittlige undervisningsplikt, vil en slik timetallsvekst generere et behov for 3.000 nye årsverk.
- Gjenoppretting av lærertettheten i videregående skole på 2000/01-nivå vil for skoleåret 2005/06 kreve om lag 2.000 flere årsverk regnet ut fra lærer- og elevtall per høsten 2005.
- Elevtallene i videregående opplæring vil øke i årene framover. Utdanningsdirektoratet anslår en vekst på 22.400 elever fra 2005 til 2010 hvor antallet stabiliseres fra 2009 av. Gitt at en styrker lærertettheten slik at en når 2000/01-nivå, vil denne elevtallsveksten alene kreve 3.000 flere lærerårsverk fram til 2009.

- De nye seniortiltakene som ble innført ved revisjonen av arbeidstidsavtalen per 2006 er i tråd med den seniorpolitikk som Regjeringen har lagt opp til, bl.a. i St.meld. nr. 6 (2006-2007). Implementering av den nye avtalen gir et ekstra behov for lærerressurser tilsvarende 400 årsverk, 300 i grunnskolen og 100 i videregående skole.
- Både for grunnskolen og for videregående opplæring reduseres lærertettheten, trass i regjeringserklæringens mål om det motsatte. GSI-tall for grunnskolen viser en økning i gjennomsnittlig gruppestørrelse i ordinær undervisning på fra 17,02 i skoleåret 2005-06 til 17,17 i skoleåret 2006-07. Skal en komme tilbake til den lærertettheten en hadde forrige skoleår, vil det kreve 600 nye årsverk i grunnskolen. Tall for videregående opplæring er ikke publisert for inneværende skoleår. Rapporter fra enkeltfylker tyder på en gjennomgående svak nedgang i lærerressurser kombinert med en kraftig økning av elevtallet. Skal en komme tilbake til det antall lærerårsverk en hadde i videregående skoler per høsten 2005, vil det kreve anslagsvis 200 nye lærerårsverk. Redusert lærertetthet fra skoleåret 2005-2006 til skoleåret 2006-2007 påvirker ikke behovet 2006-2009, men øker behovet 2007-2009, se tabell 1.

Tabell 3: Økning i behovet for lærere 2006-2009 som følge av:

	Grunnskole	Videregående
Økt lærertetthet	2.300	2.000
Økt timetall på barnetrinnet	3.000	
Økning i elevtall		3.000
Seniortiltak i ny avtale	300	100
Samlet behov 2006-2009	5.600	5.100

En vurdering av situasjonen ved halvgått løp

Fra 1/10-05 til 1/10-06 har lærertettheten vært stabil samlet sett (inklusive spesialundervisning og særskilt språkundervisning). For ordinær undervisning (dvs. 97 pst av elevene) har lærertettheten sunket. Veksten i antall lærerårsverk har dels gått med til å dekke opp for seniortiltakene, noe som i seg selv ikke gir økt lærertetthet, og dels til å håndtere en økning i andelen elever som har krav på tilleggsressurser, noe som heller ikke gir økt lærertetthet sett i forhold til ordinær undervisning. Skal en tilbake til samme nivå som fjoråret for lærertettheten i ordinær undervisning, vil det kreve 600 nye årsverk. Dette kommer i tillegg til anslaget på 5.600 som ble gitt for veksten i hele fireårsperioden.

Kommunenes budsjett-tall for 2007 indikerer at grunnskolene ikke omfattes av den ressursveksten som for øvrig kommer kommunene til del gjennom opptrappingen av de frie inntektene. I den grad skolene får penger, brukes de til vedlikehold og ikke til å øke lærertettheten. Et rimelig anslag for 2007 kan være at antall lærerårsverk opprettholdes. Sammen med stabilt elevtall vil dette kunne medføre at lærertettheten også holdes stabil.

Det innebærer at en for de resterende to årene av perioden vil måtte øke antall lærerårsverk i grunnskolen med 6.200 årsverk dersom Soria Moria-erklæringens målsettinger skal virkeliggjøres.

Det foreligger ingen statistikk over ressursituasjonen i videregående opplæring for inneværende skoleår. Rapporter fra fylkeskommuner og skoler tyder på en svak reduksjon i antall lærerstillinger fra forrige skoleår på anslagsvis 200 årsverk. Dette kommer i tillegg til økningsbehovet pga. stigende elevtall.

Fylkenes budsjettdokumenter for 2007 viser en gjennomgående nedskjæring ut fra behovet som følger av stigende elevtall. Resultatet blir en tilnærmet stagnasjon i lærerressursene dette året slik at hele ressursbehovet for 4-årsperioden, pluss innhenting av ressursnedgangen for inneværende skoleår, må tas inn igjen de to siste årene i fireårsperioden dersom Sori Moria-erklæringens målsetting om økt lærertetthet skal realiseres.

Stor avgang gir et høyere brutto rekrutteringsbehov

De ovennevnte tallene angir nettobehovet for økte lærerressurser. Bruttobehovet vil i tillegg påvirkes av avgangen fra yrket.

For førskolelærerne er avgangen gradvis blitt mindre, pga. økt utbygging av sektoren og liten andel eldre arbeidstakere.

For lærerne er situasjonen motsatt. En stor andel lærere er i aldersgrupper hvor en må vente pensjonering i 4-årsperioden 2006-2009. Dette vil utgjøre omlag 10.000 årsverk i grunnskolen og 7.000 årsverk i videregående opplæring. Selv om noe vil kunne kompenseres om en setter inn tiltak som gir svakere yrkesavgang i yngre årsklasser, må det aller meste kompenseres ved økt nyrekruttering til læreryrket. Det samlede brutto rekrutteringsbehovet i skolene kommer dermed opp mot 27.700 lærerårsverk. Økt satsing på seniortiltak vil kunne redusere nyrekrutteringsbehovet noe, slik at en kommer ned mot 26.000 årsverk.

En nyrekruttering på rundt 8.500 lærere årlig fra og med 2007 vil bli meget vanskelig å nå. Budsjettallene for kommuner og fylkeskommuner for 2007 tyder på at en ikke tar sikte på å øke antall lærere dette året. Skal Soria Moria-erklæringens mål innfris, vil det derfor være behov for en meget kraftig bemanningsøkning fra 2008.

Forskere

Det må ansettes flere tusen flere forskere de neste årene for å nå regjeringens målsettinger på forskningsområdet. Bare i statsbudsjettet for 2008 er det nødvendig med 1530 nye stillinger. På lengre sikt kommer behovet for flere forskere som følge av økt studenttilstrømming, høy aldersavgang og målsettingen om å øke forskningsinnsatsen. Studentøkningen fram til 2010 tilsier alene at det må opprettes 500 flere undervisnings- og forskerstillinger.

Videre tilsier ambisjonen om å øke forskningsinnsatsen til 3 prosent av BNP innen 2010 at det må rekrutteres flere forskere både til offentlig og ikke minst privatfinansiert forskning. For 2008 er det anslått et behov for 430 nye stipendiatstillinger og 100 postdoktorstillinger. Endelig må det kompenseres for en større aldersavgang de neste årene enn det normale. NIFU STEP vil 1. mars i år i rapporten "Forskerrekruttering i Norge – framskrivninger til 2010/2020" komme med framskrivninger som gjør det mulig å tallfeste forskerbehovet de nærmeste årene.

Ved innføringen av kvalitetsreformen vedtok et samlet Storting at reformen ikke skulle gå på bekostning av forskningsinnsatsen ved institusjonene og at prinsippet om forskningsbasert undervisning skulle opprettholdes (Inst S nr 337 2000-2001). For å ivareta Stortingets vedtak og

videreføre reformen uten at det går på bekostning av tiden til forskning, er det nødvendig at det satses på flere ansatte ved universitetene og høyskolene allerede i statsbudsjettet for 2008. Det eksisterer ikke gode beregninger på hvor mange årsverk som mangler, men 10 prosent økning i arbeidsmengde er et nøkternt anslag på behovet for økt arbeidskraft. Dette tilsvarer om lag 1000 nye faste førstestillinger ved institusjonene.

Det er skapt et betydelig etterslep i forhold til målsettingen om å øke forskningsinnsatsen til 3 prosent av BNP. I 2005 var forskningsinnsatsen i Norge 1,53 prosent av BNP og vi er dermed tilbake på 1985-nivå. Tall for 2006 kommer først høsten 2007.

Forutsatt at alle går av med pensjon ved fylte 67 år vil 34 prosent av ansatte i undervisnings- og forskerstillinger ved høyskolene og 39 prosent ved universitetene gå av med pensjon i løpet av kommende 10-årsperiode. Dette krever høyere nyrekruttering enn normalt.

I tillegg vil antallet studenter i høyere utdanning øke frem til 2015. Anslag fra SSB viser at det blir 8.900 flere 19-åringer bare fra 2006 til 2010, og mange av disse vil søke seg til høyere utdanning. Gitt dagens studietilbøyelighet og lærertetthet i forhold til antall studenter tilsier dette at det må ansettes minst 500 flere i undervisnings- og forskerstillinger bare for å kompensere for økt antall studenter innen høyere utdanning.

Politi

Politiet må styrkes med 2.000 flere stillinger (sivile og politi) de neste fire årene for å bedre politiets tilgjengelighet for publikum, styrke innsatsen mot alvorlig kriminalitet og for å øke evnen til å holde høy beredskap når noen av unntakene fra Arbeidsmiljølovens arbeidstidbestemmelser faller bort i 2009. Av denne økningen bør 1000 stillinger komme i årene 2008 og 2009.

Unio viser til at regjeringen etter fase 2 av politireformen vil komme tilbake med en samlet vurdering av behovet for personell i et lengre tidsperspektiv. I forhold til sluttevaluering av politireformen kom det frem at bemanningen i norsk politi er for lav i forhold til de oppgaver og krav samfunnet stiller. Politireformen har gitt en sentralisering av norsk politi, og politiets tilstedeværelse i utkantstrøkene er blitt vesentlig dårligere. Dette står i skarp kontrast til regjeringens ønsker om et nærpoliti.

En analyse av den faktiske kriminaliteten og hvilke oppgaver norsk politi skal løse er avgjørende for å vurdere behovet for mannskap og kompetanse. En bemanningsplan for politi- og lensmannsetaten må omfatte alle typer stillinger, så som administrative stillinger, grensekontrollører, transportører, arrestforvarere, politiutdannede og jurister. Vi ber om at et slikt arbeid blir iverksatt og avsluttet i 2007. Regjeringen vil da i budsjettet for 2008 kunne legge fram en bemannings- og opptrappingsplan for politi- og lensmannsetaten.

Sammenlignet med Sverige og Danmark har Norge et sted mellom 600 og 1.600 færre ansatte i politiet. Tallene er justert for antall innbyggere, men ikke for oppgaver. I Sverige har antall ansatt i politiet økt med 1.500 de siste 4 årene, i tillegg er det nå bred enighet om ytterligere å øke antall ansatte i politiet med 2.300 innen 2010. Norsk politi har et bredere spekter av oppgaver enn sine skandinaviske kolleger. Videre vil avgangen fra politiet øke kraftig fra 2009 fordi mange nærmer seg pensjonsalder.

Det er et viktig signal at regjeringen øker opptaket på Politihøgskolen fra høsten 2007. Økningen er derimot for liten i forhold til behovene for å styrke etaten og demme opp for den økte avgangen.

Politi- og lensmannsetaten fikk fra 1.10.2005 arbeidstidsbestemmelser som i større grad en tidligere er i tråd med Arbeidsmiljøloven, men fortsatt gjelder unntak for overtidsarbeid, reglene om døgnhvile og reglene om hjemmevakt. Vi ber regjeringen utrede hvor mange stillinger politi- og lensmannsetaten må ha for å kunne følge arbeidsmiljølovens overtids- og hviletidsbestemmelser. Dagens unntak er en konsekvens av for lav bemanning i forhold til å kunne opprettholde nødvendig beredskap. Unntakene går ut i 2009. Politi- og lensmannsetaten vil da trenge en helt annen bemanning for å opprettholde beredskapen på dagens nivå. Av denne grunn bør økt bemanning og økt opptak på politihøgskolen prioriteres i 2008-budsjettet.

I Soria Moria-erklæringen står det at ”*trygghet i samfunnet er et velferdsspørsmål og et stort offentlig ansvar*”. Soria Moria-erklæringen er tydelig på at regjeringen vil øke både antall sivilt tilsatte og politipersonell. Unio forventer at den svært gode kriminalpolitiske plattformen blir fulgt opp i 2008.

Prester og diakoner

Den norske kirke trenger 200 nye prestestillinger for å være en folkekirke som sikrer menighetene og det enkelte kirkemedlem regelmessig geistlig betjening. Bevilgningene så langt er ikke tilstrekkelige til å sikre prestene gode arbeidsvilkår.

Den nye organiseringen av prestatjenesten i Den norske kirke i medhold av kongelig resolusjon i 2004 er ikke fullført. Prostene skal frigjøres til lederoppgaver uten at prestatjenesten lokalt svekkes. I den nye tjenesteordningen for proster er det lagt til grunn at disse skal bruke i snitt 50 prosent av stillingen til lederoppgaver. Det må tilføres ytterligere ressurser slik at arbeidsvilkårene for den enkelte prest ikke forverres og tilbudet forringes.

Prestene fikk i 2001 en avtale som ga prester rett til 5 dagers uke og 1 frihelg per måned. Evalueringen av fridagsavtalen viser at langt fra alle prester får tatt ut sine 2 ukentlige fridager. Arbeidsgiver har ansvar for at alle får 11 timers sammenhengende hvile hvert døgn. Det lar seg ikke realisere med de ressursene som er i dag.

Kun 12 pst av landets menigheter får støtte til diakonstilling. Med tanke på de mange oppgavene kirken har i forhold til forebyggende arbeid, oppfølging og tilrettelegging for frivillig arbeid må det iverksettes tiltak i form av støtte til nye diakonstillinger.

Unio har 270.000 medlemmer : lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter og ledere

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

Skatterevisorenes Forening